

PAPER DETAILS

TITLE: SALÂHÎ (Ö. 1197/1782)'NİN BİLİNMEYEN BİR ESERİ: TERCEME-I LISÂNÜ'L-'ÂSİKÎN

AUTHORS: Nusret GEDİK

PAGES: 535-575

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2619222>

SALÂHÎ (Ö. 1197/1782)'NİN BİLİNMEYEN BİR ESERİ: TERCEME-İ LİSÂNÜ'L-ÂŞİKÎN

Nusret GEDİK¹

ÖZET

Hayatı hakkında kaynaklarda çok fazla bir bilginin bulunmadığı Salâhaddîn-i Uşşakî (ö. 1197/1782) XVIII. yüzyılında âlim, şair, şarih ve mutasavvıflarındandır. Biri *Türkçe Divân*, diğeri ise Arapça, Farsça ve Türkçe na'atlarını bir araya getirdiği *Divân-ı Nu'ût'u* olmak üzere iki Divân sahibi olan şair şiirlerinde Salâhî mahlasını kullanmıştır. Şairliğinin yanı sıra Türk kültür tarihinin önemli şarih ve mütercimlerinden olan Salâhî, başta edebiyat ve tasavvuf olmak üzere çeşitli sahalarda manzum veya mensur telif veyahut tercüme kırtan fazla eserin de sahibidir. Bugüne kadar eserleri arasında adı zikredilmeyen *Terceme-i Lisânü'l-Âşikîn* adlı eseri ise bu makalenin ana konusudur. 362 beyitlik eser, H. 1176/M.1762-63 yılında mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Tercüme edilen eserin aslı ise Muhibbî (ö. ?) mahlaslı bir şaire ait olup Farsçadır. Farsçasının da tarafımızdan tespit edildiği *Lisânü'l-Âşikîn*, Salâhî tarafından eserin içinden seçme beyitler dâhilinde Türkçeye tercüme edilmiştir. Tespit edilen yazma nüshada Farsça aslının Muhibbî mahlasıyla şiirler kaleme alan Kanuni Sultan Süleyman'a atfedildiği eserin Muhibbî mahlaslı şairlerden hangisine ait olabileceği makalede üzerinde durulan ilk konudur. Salâhî'nin tercümesinin muhtevası çalışmanın bir diğer bölümünü oluşturmuş olup eserin günümüz harflerine aktarımı çalışmanın ana eksenini olmuştur. Salâhî ve eserleri ekseninde bugüne kadar ismi zikredilmeyen *Lisânü'l-Âşikîn Tercümesi*'nin metninin ortaya çıkmasıyla şairin edebî şahsiyetine bir katkı daha yapılmış olup Türk tercüme edebiyatının kayıp bir eseri de gün yüzüne çıkmış olacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Marmara Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD., nusretgedik@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-5105-7854

Anahtar Kelimeler: Salahâddîn-i Uşşâkî, Salâhî, Tercüme, Mesnevi, Tasavvuf.

AN UNKNOWN WORK OF SALAHÎ (D. 1197/1782): TERCEME-İ LİSANÜ'L-'AŞIKİN

ABSTRACT

Salahaddin-i Uşşaki (d. 1197/1782) is one of the scholars, poets, commentators and mystics of the 18th century. The poet who owns two Divans, one of which is a Turkish Divan, and the other is his *Divan-ı Nu'ut*, in which he brought together Arabic, Persian and Turkish na'ts, used the pseudonym Salahi in his poems. In addition to his poetry, Salahi, who is one of the important commentators and translators of Turkish cultural history, is the owner of more than forty translation and original works in verse or prose form in various fields, especially literature and mysticism. His work *Terceme-i Lisanü'l-'Aşikin*, whose name has not been mentioned among his works until today, is the main subject of this article. The work, consisting of 362 couplets, was written in masnavi verse in H. 1176/M.1762-63. The original of the translated work belongs to a poet with the pseudonym Muhibbi (d. ?) and is in Persian. *Lisanü'l-'Aşikin*, whose Persian was also determined by us, was translated into Turkish by Salahi within the selected couplets from the work. The first subject of the article is which of the poets with the pseudonym Muhibbî the work belongs to, that is attributed to Suleiman the Magnificent, who wrote poems under the pseudonym Muhibbî in the identified manuscript. The content of Salahi's translation has formed another part of the study, and the writing the work in today's alphabet has been the main axis of the study. With the emergence of the text of the *Lisanü'l-'Aşikin* translation, whose name has not been mentioned in the axis of Salahi and his works, another contribution will be made to the literary personality of the poet and a lost work of Turkish translation literature will come to light.

Keywords: Salahaddin-i Uşşaki, Salahi, Translators, Masnavi, Islamic mysticism.

GİRİŞ

Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Kısa Hayat Hikâyesi

Sadece devrinin değil Türk edebiyatının en velud şair, edip ve mütercimlerinden birisi olan Salâhiddîn-i Uşşâkî, XVIII. yy.'da yaşamış bir şahsiyettir. Asıl adı Abdullah, mahlası ise Salâhî olan bu zat, 1117/1705 yılında Manastır vilayetine bağlı olan Kesriye/Gölükesr kasabasında dünyaya gelmiştir (Pehlivan, 2020). Kimi kaynaklarda Salâhî hakkında Balıkesirli

olduğu bilgisi yer alsa da bu malumat hatalıdır (Akkuş, 1998, 11-15). Doğum tarihi konusunda ise farklı bilgiler bulunsa da Salâhî üzerine çalışma yapan Mehmet Akkuş, Sadullah Enverî'nin eserine dayanarak Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin 1117/1705 tarihinde doğduğunu kabul etmektedir (Akkuş, 1998, 16).

Kaynaklarda Salâhî'nin eğitimiyle ilgili pek fazla bilgi bulunmasa da dönemin diğer şair ve edipleri gibi iyi bir eğitim gördüğü söylenebilir. Zira aşağıda kısaca isimleri zikredilecek telif ve tercüme eserleri göz önüne alındığında şairin Arapça ve Farsçayı bu dillerden tercüme yapacak hatta şiir kaleme alabilecek kadar iyi bildiği kesindir. Bu durum onun iyi bir eğitimden geçmiş olduğunu gösterir. Şairin *Türkçe Dîvân*'ında medresede okuduğu kitapları tevriye yoluyla saydığı bir mesnevisi dahi bulunmaktadır (Açar, 2012, 8-9) ki bu manzume de şairin medrese öğrenimini ayrıca doğrular niteliktedir. Sadece sarf ve nahiv eğitimi aldığı da bazı kaynakların ileri sürdüğü bir iddiadır (Hüseyin Vassaf, 2006, 430). Yine de kaynaklar onun hangi medresede kimden ders aldığı gibi tafsilatı havi konularda çoğunlukla sessiz kalmaktadır.

Salâhaddîn-i Uşşâkî, ilk öğrenimini memleketinde almış ardından İstanbul'a gelmiştir. Kâtip olan babasının isteği üzerine bir süre Tahvil Kalemi'nde çalışan şair, ardından Hekimoğlu Ali Paşa'nın hizmetine girmiştir. Salâhî, çeşitli yerlerde valilik, Anadolu Beylerbeyliği ve Sadrazamlık (aralıklarla 1732-1755) gibi önemli görevler yapan Ali Paşa ile birlikte pek çok yerde bulunmuştur. Bu seyahatlerinde tanıştığı şair, edip ve âlimlerin onun şahsiyetinin gelişmesi ve olgunlaşmasında büyük yeri olduğu bir gerçektir (Akkuş, 1998, 26). Bu karşılaşmaların da en önemlisi hiç şüphesiz daha sonra hem şeyhi hem de kayınpederi olacak olan Cemâleddîn-i Uşşâkî (ö. 1164/1751) ile olan tanışmasıdır. Salâhî, Cemâleddîn-i Uşşâkî ile Hekimoğlu Ali Paşa maiyetinde çıktığı bir Edirne seyahatinde tanışmış ve ondan bir hayli etkilenererek intisap etmiş hatta memuriyet hayatını dahi sonlandırmıştır (Hüseyin Vassaf, 2006, 430). Cemâleddîn-i Uşşâkî'nin İstanbul'a taşınmasıyla birlikte onunla birlikte tekrar İstanbul'a dönen Salâhî, şeyhinin kızıyla da evlenmiş ve bu evlilikten Muhyiddîn ve Ziyâeddîn isimli iki de oğlu olmuştur. Salâhî şeyhin vefatı üzerine, 1764 yılında İstanbul Fatih'te bulunan Tahir Ağa Tekkesi postuna oturmuş, buranın bir yangın sebebiyle zarar görmesi üzerine de Eğrikapı'daki tekkeye taşınmıştır. Oldukça velud geçen bir ömrün sonunda 29 Muharrem 1197/4 Ocak 1783 yılında Eğrikapı'daki tekkede vefat etmiştir (Ceyhan, 2009, 17).

Halvetiliğe bağlı Uşşâkiyye koluna Cemâleddîn-i Uşşâkî vesilesiyle bağlı olan Salâhî, başka tarikatlara da intisap etmiş biridir. *Türkçe Dîvân*'ında yer alan

şairleri de bu minvalde incelendiğinde onun Nakşibendilik, Mevlevîlik, Celvetilik ve Gülşenîlik intisaplarının da olduğu (mesela *Türkçe Dîvân* G. 78) görülmektedir. Ayrıca Hüseyin Vassaf'ın da *Sefîne-i Evliyâ*'sında onun Nakşiliğe intisabının Şeyh Emin Efendi, Mevlevîliğe intisabının Nâyî Osman Dede, Celvetiliğe intisabının Bandırmalı Hâşim Efendi, Gülşeniliğe intisabının ise Hasan Sezâyî vasıtasıyla olduğu belirtilir (Hüseyin Vassaf, 2006, s. 432).

Eserleri

Salâhaddin-i Uşşâkî, yukarıda belirtildiği gibi Türk edebiyatının en velud şahsiyetlerinden biridir. İki *Dîvân* sahibi olan şairin Türkçe, Farsça ve Arapça telif ve tercüme pek çok eseri bulunmaktadır. Şair, eserlerini İbnü'l-Arabî'yi rüyasında görüp ondan feyz aldıktan sonra kaleme almaya başlamıştır (Akkuş, 1998, 168). Şairin eserleri arasında türünün ilk örnekleri de bulunmaktadır. Mesela onun kaleme aldığı *Risâle-i Regâibîyye* Türk edebiyatında regaibîyye türünün ilk örneği olması bakımından oldukça mühimdir. Yine sadece na'atlardan oluşan bir *Dîvân*'a sahip olması onun bu türdeki yerini göstermesi açısından önemlidir.

Salâhî üzerine kıymetli bir çalışma ortaya koyan Mehmet Akkuş onun eserlerini şöyle sıralamaktadır:

Şerh Ettiği Eserler: *Riyâzü'l-Kavâid Hıyâzu'l-Fevâid, Tavâli'u Menâfi'i'l'Ulûm min-Matâli'i Mevâki'i'n-Nücûm, Miftâhu'l-Vücûdi'l-Ekber fî-Tevcihi'l-Kelâmi's-Şeyhi'l-Ekber, Zeylû'l-Kitâb bi-Ahseni'l-Hitâb, Risâle-i Kudsiye Tercüme ve Şerh, Muhtasarı'l-Menâr Şerhi, Elli Dört Farz Şerhi, Şâfiye Şerhi, Risâle-i Mesele-i 'Acz fî-Ma'fireti'llah Şerhi, Muzhır-i Kavâid-i İ'râb, Tercemetü'l-'Aşk, Şerh-i Rubâ'îyye-i Ebî Sa'îd, 'Âşık 'Ömer'in Gazelinin Şerhi, Niyâzî-i Mısırî'nin Gazelinin Şerhi, Mevlânâ'dan Tercümeleri ve Şerhleri, Eşrefoğlu Rûmî'den Kaside Şerhi, Nasûhî'den Gazel Şerhi, İsmâil Hakkı Bursevî'den Gazel Şerhi, Hz. 'Ali'den Şiir Tercümeleri ve Şerhleri, Bazı Farsça Beyitlerin Tercümeleri ve Şerhleri, Diğer Beyit Tercüme ve Şerhleri.*

Tercüme Ettiği Eserler: *Havzu'l-Hayât Tercümesi, Usûl-i Hadîs Şerhi Tercümesi, Risâle-i Gavsîye Tercümesi, Risâle-i Vücûd Tercümesi, Tercüme-i 'Arûz-i Tebrîzî, Hz. 'Ali Divanı Tercümesi, Edebi Bilgilere Dair Bir Eserin Tercümesi, Risâle-i Ahadiyye Tercümesi, Kaside-i Bürde Tahmisi ve Tercümesi, Hassân bin Sâbit'in Kasidesinin Tahmisi ve Tercümesi, Kaside-i Münferice Tercümesi.*

Telif Ettiği Eserler: *Gül-i Sad-Berg-i Evrâd Berây-ı Tuhfe-i 'Ubbâd, Mirâtü'l-A'lâm ve Mişkâtü'l-Ahlâm, Mirât-ı Esmâ, Cevâhir-i Tâc-i Hilâfet, Usûl-i Evrâd-i*

'Uşşâkiyye, Medâr-ı Mebde ve Me'âd, Mecma'-ı Fenn-i Zerâfet, İzhâr-ı Esrâr-ı Nihân ez-Envâr-ı Hatm-ı Hâcegân, Tuhfetü'l-'Uşşâkiyye, Ahzab Suresi 72. Ayet Tefsiri, Rum Suresi 1-5. Ayetlerin Tefsiri, Kamer Suresi 1., 2., 8., 45. Ayetlerin Tefsiri, Mektupları, Risâle-i Regâibiyye, Hilye-i Hasaneyni'l-Ahseyn, Etvâr-ı Seb'a, Na't Divanı, Türkçe Divanı, Esâmî-i Hulefâ, Mevlid ve Mirâciyye (Akkuş, 1998, 186).

Salâhî'nin yukarıda sayılan eserleri dışında kalan ve tarafımızca tespit edilen *Lisânü'l-Âşikîn Tercümesi* de onun tercüme ettiği eserler arasında yer almaktadır. Bugüne kadar bilinmeyen bu tercüme, aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmış olup manzumenin muhtevâsından anlaşıldığı kadarıyla Muhibbî (ö.?) adlı bir şaire aittir. 362 beyitten müteşekkil eser mesnevi nazım şekli ile yazılmış olup İstanbul Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 0738 numarada muhtevâsı tasavvufi şiir ile risalelerden oluşan bir mecmuanın 90^a-99^a yaprakları arasında bulunmaktadır. Yazmada *Terceme-i Lisânü'l-Âşikîn*'in başlığında -yanlış bir kayıtlı- tercüme edilmiş olan asıl eserin Muhibbî mahlasını kullanan Kanuni Sultan Süleyman'a ait olduğu bilgisi verilmektedir. Lâkin ehline malum olduğu üzere Kanuni Sultan Süleyman'ın bu adla bir eseri yoktur ve edebiyat tarihinde Muhibbî mahlası ile kendisinin meşhur olması dolayısıyla kimi eser ve/veyahut manzumelerin yanlışlıkla ona atfedildiği de bilinmektedir. Bir örnek olarak Muhibbî mahlaslı başka bir şaire ait olan bir bahr-i tavîl yine bu çalışmada yer alan yazma eserde olduğu gibi Kanuni Sultan Süleyman'a ait olarak gösterilmektedir (Kesik, 2015).

Kütüphane taramalarında Salâhî'nin tercüme ettiği *Lisânü'l-Âşikîn*'in sondan eksik bir nüshasına da ulaşılmış olup mezkûr eser Milli Kütüphane (Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi) 30 Gedik 17751 numarada kayıtlı olan bir mecmuanın 129^b-159^b arasında yer almaktadır. Farsça olan ve mesnevi şekliyle kaleme alınan eser eksik hâliyle 892 beyittir. Eserin eksik olduğu mecmuanın fizikî durumundan ve Salâhî'nin tercümesinden anlaşılmaktadır. Nitekim Farsça *Lisânü'l-Âşikîn*'in 159^b'de yer alan 892. beyti,

‘Âşık u tayy-ı beyâbân-ı mecâz

Hâcî vü kaṭ ‘-ı reh-i Şâm u Hicâz

Salâhî'nin eserinde hemen aynı şekilde² tercüme edilmiş olup 220. beyte tekabül etmektedir. Bu durum da mütercimnin eserin tamamını tercüme etme

² Tercümede beyit şu şekildedir: ‘Âşık-ı tayy-ı beyâbân-ı mecâz
Hâcî vü kaṭ ‘-ı reh-i Şâm u Hicâz (b 220).

yolunu tutmayıp içinden seçkiler yaparak çeviri yoluna gittiğini göstermektedir ki bu duruma dair kanaatlerimizi aşağıda eserin muhtevası bahsinde konuyu açarak açıklamaya çalışacağız. Fakat bu bahse geçmeden önce Türk edebiyatında Muhibbî mahlaslı şair ve edipler üzerinde durarak eserin hangi Muhibbî'ye ait olabileceği meselesini irdelemek yerinde olacaktır.

***Lisânü'l-‘Âşıkîn* Müellifi Muhibbî**

Gerek Salâhî'nin tercüme eserinde gerekse de yine tarafımızdan tespit edilen asıl metin olan Farsça *Lisânü'l-‘Âşıkîn*'in muhtevasında eserin Muhibbî (ö.?) adlı bir şaire ait olduğu kesindir. İlk olarak Salâhî'nin eserinin adı “*Terceme-i Hazret-i Şalâhaddîn Berây-ı Risâle-i Manzûme-i Hazret-i Sultân Süleymân ‘Aleyhe ve'l Gufrân ki ū rā Lisânü'l-‘Âşıkîn Nām Nihâde Bûdem*” şeklindedir ve bu isme binaen manzumenin aslı Muhibbî mahlası ile şiirler kaleme alan Kanuni Sultan Süleyman'a atfedilmektedir. Lâkin buradaki bilgi doğru olmayıp bir çeşit müstensih hatası olduğu da barizdir. Zira Kanuni Sultan Süleyman'ın böyle bir eseri yoktur. Fakat aşağıda sunulan metnin 106. beytinde eserin sahibi,

Saňa yüz dutdı *Muhibbî* ey Ğanî
Varlığından cümle âzâd it anı (b. 106)

şair açık bir şekilde mahlasını vermektedir. Mesnevinin 138, 165 ve 359. beyitlerinde de durum aynıyle vakidir. Farsça metinde ise yine örnek olarak aşağıdaki beyitte görüldüğü gibi

Ey *Muhibbî* rāh-ı fakreş pîşe-ğîr
Her dü ‘âlem ser-be-ser endîşe-ğîr (*Lisânü'l-‘Âşıkîn* vr. 157^b)

şair mahlasını vermekte, bu durum eser içerisinde mütemadiyen bazı beyitlerde de devam etmektedir.

Lisânü'l-‘Âşıkîn'in Muhibbî adlı bir şaire ait olduğu kesinlik kazandıktan sonra Türk edebiyatında Muhibbî mahlaslı şairlerden hangisine ait olabileceği üzerinde düşünmek gerekmektedir.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde edebiyat sahası ve kronolojik kıstaslar da düşünüldüğünde *Lisânü'l-‘Âşıkîn* müellifi olabilecek Muhibbî mahlaslı beş şair bulunmaktadır. Bunlardan ilki XV. yy.'da yaşamış isminin Celâl olduğu düşünülen ve Muhibbî tahallüs edip *Tuhfetü'l-Hakîr* adlı bir mevlidi bulunan Muhibbî (ö. XV. yy.?)'dir (Apak, 2020). Elimizdeki bilgilere göre tekke şairi hüviyetinde bir şahsiyet olan Celâl Muhibbî'nin Farsça olarak *Lisânü'l-‘Âşıkîn*'i yazması küçük bir ihtimal olarak düşünülmektedir.

Osmanlı Devleti'ne altın çağını yaşatan Kanuni Sultan Süleyman (ö. 974-1566), Muhibbî tahallus edenler içerisinde hâliyle en şöhretli olanıdır ki bu sebeple diğer Muhibbîlerin eserleri veyahut manzumeleri ona atfedilebilmektedir. Tezkirelerin ve diğer kaynakların oldukça yeterli olduğu bir dönemde yaşamış, Osmanlı mülkünü idare etmiş bir şahsiyetin *Lisânü'l-Âşikîn* adlı Farsça bir eseri bulunması hâlinde bunun dönem kaynaklarında yer almaması düşünülemez bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâliyle *Lisânü'l-Âşikîn*, çalışmanın konusu olan yazmadaki başlıkta yazdığı gibi Kanuni Sultan Süleyman'a ait olamaz.

XVI. yy.'da Muhibbî mahlasını kullanan ve Bağdatlı olduğu veyahut orada yaşadığı düşünülen Muhibbî mahlaslı başka bir şair vardır. Kâsımî tarafından kaleme alınan *Bahrü'l-Maârif* adlı mecmuada yer alan bir manzumenin başlığı "Bahr-i Tavîl-i Muhibbî-i Bağdâdî" şeklindedir (İçli, 2020a). Yine dönem tezirelerinden özellikle Osmanlı Devleti'nin doğu sahasındaki şairleri eserine almasıyla bilinen Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sının en erken tarihli olan 1581 yılı istinsahında Muhibbî adlı bir şaire yer verilmiştir. Lâkin başlık altındaki bilgilerin Mübinî adlı bir şaire işaret etmesi, diğer nüshalarda bu ismin olmayışı, Ahdî'nin eserini sürekli genişletip değiştirdiği düşünülürse bizzat yazar tarafından kaldırılmış da olabilir. Fakat Ahdî, Muhibbî mahlaslı şairin yerini tezkiresinde ayırmış lâkin onun bilgilerine ve/veyahut eserlerinden örneklerle ulaşamamış da olabilir. Böylece bu şairin diğer nüshalarda neden olmadığı da açıklık kazanmış olur. Kâsımî'nin eserinde zikrettiği Muhibbî'nin de Ahdî'nin tezkiresine almak istediği şahısla aynı kişi mi olduğu sorusu da cevaplanamaz niteliğini hâlen korumaktadır. Muhibbî tahallüs eden kişilere ait eserlerin karışması hadisesi, belki de şairlerin karışmasına kadar gidebilecektir. Bu konuda mesela *Kâsımî Mecmuası*'nda Bağdatlı Muhibbî'ye ait olduğu belirtilen bahr-ı tavîl, başka bir yazma eserde Kanuni Sultan Süleyman'a ait olarak gösterilmektedir (Kesik, 2015). Yine *Kâsımî Mecmuası*'nda Sultan Süleyman'a ait bir gazel bulunmaktadır ki onun başlığı "Sultân Süleymân Hân" (Kâsımî, vr. 67^a) şeklindedir. Bu durum da Kâsımî'nin Bağdatlı Muhibbî ile Sultan Süleyman'ın şiirlerini karıştırmadığını ortaya koymaktadır. Yine Hısâlî'nin *Metâli'ün-Nezâir*'inde Muhibbî mahlaslı iki matla bulunmakta ve bunlardan biri "Muhibbî-i Acem" olarak kaydedilmektedir (Kaya, 2003, 72). Hısâlî'nin eserinde 212 matlân Kanuni Sultan Süleyman'a ait olduğu belirtilip iki matlada bu durum verilmediğine göre Hısâlî de iki farklı şahsiyeti ayırt etmeyi bilmiştir. XVI. yy. eserlerinde Kanuni'den başka birisi olarak yer alan Muhibbî de bu bilgiler ekseninde Bağdat, Acem taraflarından gelmiş olmalı veyahut orada yaşayan bir şair olmalıdır. Hâliyle elimizdeki *Lisânü'l-Âşikîn*'in dili ve muhtevası da düşünüldüğünde eserin XVI.

yy.'da yaşamış ve Bağdatlı veyahut Acem olarak bilinen Muhibbî'ye ait olması şimdilik akla en yatkın sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

XVI. yaşamış Muhibbî mahlaslı bir başka şair de asıl adı Ahmed olup aslen Niğdeli olan Muhibbî (ö. XVI. yy.?)'dir. Kanuni Sultan Süleyman devrinde vefat ettiği bilinen şair ve şiirleri hakkında elimizde fazla bir bilgi bulunmamaktadır (Ördek, 2020).

XVII. yy.'da yaşamış bir başka Muhibbî (ö. XVII. yy.?) mahlaslı şairden Güftî, *Teşrifatü's-Şu'arâsı*'nda bahsetmektedir. Güftî, İmâm-zâde olarak tanıttığı şairin iyi bir hattat olduğunu ve özellikle de şikeste talikte şöhret bulduğunu söylemektedir (İçli, 2020b). Mezkur Muhibbî'nin şimdilik herhangi bir şiirine rastlanmamıştır.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü ve klasik Türk edebiyatı kaynaklarında şu ana kadar yer almayan bir başka şair ise M. 1527 yılında *Tuhfetü'l-Ahyâr* adlı bir eser kaleme alan Muhibbî'dir (Yiğiz, 2017, 22-23). Bu eserden hareketle, Kanuni Sultan Süleyman devrinde yaşayan, *Garib-nâme* müellifi Âşık Paşa'nın soyundan geldiği ve Amasyalı olduğu dışında hakkında herhangi bir bilgi elde edilemeyen Muhibbî, eserinden anlaşıldığı kadarıyla klasik bir şairden ziyade tekke şairi görünümünü vermektedir. Bu sebeple *Lisânü'l-Âşıkîn*'in Amasyalı Muhibbî'ye de aidiyeti güç bir mesele olarak düşünülmektedir.

Yine kaynakların adını zikretmediği bir başka Muhibbî (ö.?) ise Muhibbî-i İlbasanî'dir. *Flügel Katalogu*'ndan öğrenebildiğimiz kadarıyla Avusturya Milli Kütüphanesi No. 774'de yer alan bir şairler mecmuasında şairin Farsça şiirlerinin mezkur mecmuada yer aldığı bilgisi verilmektedir (Flügel, 1865, 716). Mecmuada yer alan şairlerin XV. ve XVI. yy. şairleri olmasından mütevellit Muhibb-i İlbasanî'nin de en geç XVI. yy. şairi olduğu düşünülmektedir. Bugün Arnavutluk sınırları içerisinde kalan İlbasan adlı bir karyede doğduğu bilgisi verilen Muhibbî-i İlbasanî hakkında maalesef başka bir bilimiz bulunmamaktadır.

Adı kaynaklarda geçmeyen bir başka Muhibbî mahlaslı şaire ise Berlin Devlet Kütüphanesi Diez A oct. 141 numaralı bir mecmuada rastlamaktayız. Hümâmî (ö. 823-854/1420-151), Nesimî (ö. 807?/1404-05?), Atâyî (ö. 841/1437), Eşrefoğlu Rumî (ö. 874/1469), Âşık Paşa (ö. 13 Safer 733/3 Kasım 1332), Yunus Emre (ö.), Kaygusuz Abdal (ö. 845/1444), Eflâkî (ö. 761/1359-60), Şeyyad Hamza (ö. 749/1348'den sonra), Ahmedî (ö.812/1410'dan sonra), Vefâî (ö. XV. yy.?) başta olmak üzere XIV ve XV. yy. şairlerinin şiirlerinin yer aldığı mecmuada Muhibbî (ö. XV. yy.?) mahlaslı şaire ait bir şiir de bulunmaktadır (Tekne, 2017, 73). Bu mecmuada yer alan Muhibbî'nin yukarıda isminin Celâl

olduğu zikredilen diğer XV. yy. şairi Muhibbî mi olduğu tespit edilememekle birlikte eğer farklı şair olduğu düşünülürse XV. yy.'da yaşamış en az iki Muhibbî mahlaslı şairin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Haklarında kısa bilgiler verilen şairler ekseninde düşünüldüğünde *Lisânü'l-Âşıkîn*'in yukarıda mütalaa edildiği gibi kaynaklarda Muhibbî-i Bağdadi veyahut Muhibbî-i Acem adlarıyla anılan Muhibbî'ye ait olma ihtimali daha mümkün görünmektedir. Lâkin sayılan bu şairler dışında hakkında bilgi sahibi ol(a)madığımız başka Muhibbî'nin yaşamış olması ve eserin de ona ait olması her zaman ihtimal dâhilindedir.

Lisânü'l-Âşıkîn Tercümesi'nin Muhtevası

Salâhî'nin tercüme ettiği *Lisânü'l-Âşıkîn*'in muhtevası üzerine söylenebilecek ilk söz mesnevinin tasavvufi muhtevaya sahip oluşudur. Daha çok didaktik bir üslup ile kaleme alınan eser, dinî ve ahlâkî mesneviler arasında sayılabilir. Lakin hemen şunu belirtmek gerekir ki *Lisânü'l-Âşıkîn Tercümesi*'nde aşağıda metin kısmı incelenirse görüleceği üzere konu birliği bulunmamaktadır. Bunun sebebi ise kanaatimizce Salâhî'nin eserin tamamını değil de Farsça *Lisânü'l-Âşıkîn*'den seçme beyitleri tercüme etmesidir ki aşağıda bu hususa değinilmiştir. Fakat bütün bunlardan önce *Lisânü'l-Âşıkîn Tercümesi*'nin muhtevası üzerinde durmak ve gerekli yerlerde farklı bazı bilgilere değinmek yerinde olacaktır.

Lisânü'l-Âşıkîn Tercümesi, mesnevilerde mutad olduğu üzere bir tevhid bölümü ile başlamaktadır:

Dil seniñ tevḥîd vafında çü lâl
Oldı anıñçün saña irmez mişâl (b. 1)

matlaı ile başlayan mesnevide ilk beş beyit tevhid bölümüne tekabül etmektedir. Şair bu bölümde Allah'ın varlığı ve birliği üzerine beyitler söyler. Aşağıda metin kısmında görüleceği üzere 6-17. beyitler arası ise eserin münâcât bölümüdür. Bu bölümde Muhibbî, Allah'tan sabır dileyerek onun aşkında sarhoş olduğunu belirtir. Manzumenin ilerleyen bölümlerinde söyleyeceği nasihatların kendisine tesir etmesi için daha baştan yardım isteyen şair çeşitli vesilelerle Allah'a yalvarır. 17. beyitten sonra

Hâk tecellîsine mir'ât eyledi
Zâtımız mir'ât-ı âyât eyledi (b. 18)

diyerek hemen bütün tasavvufi muhtevalı eserlerin ana ekseninde yer alan vahdet-i vücûd düşüncesine atıf yapan şair 30. beyte kadar ilahi aşk

yüzünden içinde bulunduğu kendi hâl-i pür-melâlini pervane mazmununu da bolca kullanarak okuyucuya sunar.

Mesnevinin bundan sonraki beyitleri ise tasavvufî manada aşk ile ilgilidir. Öncelikle aşkın mahiyeti üzerinde duran şair, onun yakıcılığından, derd ve gam kaynağı oluşundan bahsederek âşığın da kendi varlığını yok etmesi gerektiğinden dem vurur. Şaire göre dünya aşk sebebiyle ve insanlık için yaratılmıştır. Bu bağlamda bir sûfiye aşkın ne olduğunu soran şair,

‘Aşk şordum didi bir şûfî-veşi
Dilde yakmağdır dem-â-dem âteşi
Tür-ı dilde âteşi berķ etmedir
Mûsî-i cânı aña öğretmedir (b. 46-47)

diye cevap alır. Mesnevinin âgâz-ı dâstân olarak adlandırılabilcek bu beyitlerinde şair, aşk ve akıl karşıtlığına da girer ve

‘Aşk urur âteş dile ‘aql âb-ı serd
‘Aql aña dermân arar ‘aşk ise derd (b. 50)

diyerek ikisinin de tavsifini yapar. Görmenin bilmekten daha efdal olduğunu vurgulayan şairin (b. 56) görmekten kastının ise kalp gözüyle görme yani basiret olduğunun da altını çizmesi eserin tasavvufî muhtevasına son derece uygun düşer. Âşıkların âlimlerden üstün olduğunu belirten şair (b. 58) zâhirden ziyade bâtının önemli olduğunu Hz. Musa ve Çoban hikâyesine atıfta bulunarak zikreder ve bu minvalde de Mevlânâ (ö. 672/1273)’nın *Mesnevî*’sinden bir beyti örnek verir:

Mâ birûn râ ne’ngerîm u kâl râ
Mâ derun râ be’ngerîm u hâl râ (b. 62)

[Biz (insanın) dışına ve sözüne bakmayalım (ona itibar etmeyelim), biz (insanın) içine ve haline bakalım.]

Burada hemen şunu belirtmek gerekir ki mesnevinin ilgili yerlerinde şair Mevlânâ ve Feridüddin Attâr (ö. 618/1221)’dan beyit iktibasları yaparak anlatımına güç katmaya çalışmıştır. Bu iktibaslar aynı zamanda şairin edebî şahsiyetini göstermesi bakımından da mühimdir ki Muhibbî’nin eserini kaleme alırken ve/veya genel çerçevede hangi şairlerden etkilendiğini gözler önüne serer.

Mesnevinin devam edegelen beyitleri pend-âmiz sözlerden müteşekkil olup 75. beyitten itibaren tasavvufî manada “yokluk” kavramının ayrıca üzerinde durulduğu görülmektedir. Varlığı mevcut olan kişinin Hakk’a yakın

olamayacağı temel öğretisinden yola çıkan şair; hırs, malk mülk, bu dünya hayatı vb. şeylerin bir nevi bela olduğunu söyler ve kendisine Attar'ı tanık getirir:

*Ey serā bāg-ı to zindān-ı to
Hānmān-ı to pālā-yı cān-ı to*

[Ey saray ve bahçesi zindanı olan (kişi)! Senin evin barkın başının belasıdır.]

İnsanın mahiyeti, vahdet ile kesretin ne olduğu, zâhir-bâtın, şems-zerre karşıtlıklarını “ben” üslubuyla açıklayan şair, daha önce çeşitli vesilelerle üzerinde durduğu tasavvufî “aşk” kavramına geri döner ve aşk ile âşıklık hâllerinden dem vurur. Şaire göre âlemlerin yaratılmasının sebebi olan aşk, dünyadaki hemen bütün fiiliyatın da sebebidir. Bu durum da Mevlânâ'nın dilinden aktarılır:

*Cism-i hâk ez ‘aşk ber-eflâk şod
Kûh der-rağş âmed u çâlâk şod*

[Toprak aşk sebebiyle göklere savruldu, dağ(lar aşk sebebiyle) raksa başladı ve hızla hareket etti.]

Manzumenin 176. beytinden itibaren şairin “fakr” kavramını ele aldığı görülmektedir:

Fakrı bil bir pâdişâh-ı lâ-yezâl
Fakrı bil sen mâye-i her vecd ü hâl
Baş ayak ‘uryânlığın fakr ahlama
Hem ‘abâ ‘unvânlığın fakr ahlama (b. 176-177)

Şair, tasavvufî olarak “fakr” ıstılahı üzerinde durduğu beyitlerde, maddi anlamda yokluğun, herhangi bir makam ve mevkiye sahip olmayışın fakr olarak anlaşılmaması gerektiğini belirterek gerçek “fakr”ın herşeyin özü ve varlığı tamamen mahvetmek olduğu üzerinde durur (b. 179-180). Yalnız şairin bu konuda söyledikleri de bir konu bütünlüğünden uzaktır ki devam edegelen beyitler yine nasihatvari sözler ve tasavvufî manada “aşk” üzerine olmaktadır. Yeri gelmişken şunu belirtmelidir ki Salâhî, görüldüğü kadarıyla eseri tercüme ederken bütün eseri olduğu gibi tercüme etme yoluna gitmemiş bunun yerine serbest tercüme diyebileceğimiz bir tarzda eseri Türkçeye çevirmiştir. Eserin muhtevasında bir konu birliği olmaması bu savımızı ispatlar nitelikte umdeler vermektedir. Ayrıca ikincil bir husus eserin Farsça aslı ile karşılaştırmasında ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın hacmini aşacağı için bütün eseri Türkçe tercümesi ile karşılaştıramasak da mahlas beyitlerinin geçtiği beyitler başta

olmak üzere kimi beyitlere baktığımızda bu durum açıkça görülmektedir. Şöyle ki mesela Farsça *Lisânü'l-‘Âşıkîn*'in 157^b varağında yer alan ve şairin mahlasının geçtiği ilk beyit olan

Ey Muhibbî rāh-ı fakreş pîşe-gîr
Her dü-‘âlem ser-ber endîşe-gîr (Lisânü'l-‘Âşıkîn vr. 157b)

beyti tercüme eserde, mesnevinin sonunda 359. beyit olarak

Ey Muhibbî rāh-ı ‘aşkı pîşe kıl
Dü cihānı ser-be-ser endîşe kıl

yer almaktadır. İlk olarak şairin mesneviden seçkilerinin düzenli aralıklarla yapıldığı düşünülebilirse de bu durumun da vâki olmadığı tespit ettiğimiz *Lisânü'l-‘Âşıkîn* nüshasının son beyti yani 892. beyti olan

‘Âşık u tayy-ı beyābān-ı mecāz
Hācî vü kaṭ‘-ı reh-i Şām u Hicāz (Lisânü'l-‘Âşıkîn vr. 159b)

beyit, Salāhî tercümesinde;

‘Âşık-ı tayy-ı beyābān-ı mecāz
Hācî vü kaṭ‘-ı reh-i Şām u Hicāz (b. 220)

olarak eserin 220. beytine tekabül edecek şekilde aktarılmıştır. Bu durum da Salāhî'nin eseri tercüme ederken -en azından kimi yerlerde- asıl eserin beyit sıralamasına dahi dikkat etmediğini gözler önüne sermektedir. *Lisânü'l-‘Âşıkîn Tercümes*'indeki konu bütünlüğünün olmaması da kanaatimizce bu durumdan mütevellit ortaya çıkmıştır. Farsça *Lisânü'l-‘Âşıkîn*'in tespit edebildiğimiz nüshası ilim âlemine sunulursa hatta bu nüshadan da ziyade tam bir nüshası bulunup çalışılırsa iş bu makalenin hacmini aşan tespitlerin çoğaltılması kolaylıkla mümkün olacaktır.

Lisânü'l-‘Âşıkîn Tercümes'nin 257-277 beyitleri bir hikayeyi havidir. Hikâyet başlığı taşıyan bu bölümde malına düşkün, hasis, sayılamayacak kadar mülkü olan birisi konu edilir. Beyitlerde 'Amr veyahut Hâce yani anonim bir isim olarak anılan şahıs hikayenin ana kahramanıdır. Dünyada bütün arzularına ulaşmış bu kişi bir gün hizmetkârlarından birini çağırarak bütün malını bir yere yığmalarını emreder. Hizmetkârı verilen emre uyar ve bütün mal, hayvan ve diğer eşyalarını toplayarak önüne getirir. Bu manzarayı gören varlıklı kişi, sanki ölümden kurtulmuşçasına mutlu olur. Fakat o sırada ansızın gözüne bir melek görünür ve o da meleğe kim olup ne için geldiğini sorup öğrendiğinde ise yakasını çak ederek feryada başlar. Çünkü gelen melek Azrail'dir ve ondan canını istemektedir. Azrail'den yaptığı hatalar için mühlet

isteyen ve malını muhtaçlara dağıtacağını söyleyen bu zengin; Azrail'den bu zamana kadar niye bekledin ve “ehl-i dil”in nasihatlarını niye dinlemedin cevabını alır. Bu karışıklıkta hizmetkârı da bütün malı ateşe verir ve malının yandığını gören o hâcenin de sanki canı çıkar. Malının yandığını görünce az önce Azrail ile görüşmesini, hâliyle ölümü ve Allah'ı unutan o şahıs, şairin deyiimiyle “rütbeden cüdâ” olur ve bu dünyada kaybedenlerden birisi olarak anılır.

Şair bu hikayenin sonucundan dünya malına iltifat etmenin imanı da götüreceğinden dem vurur. Eğer kişinin gerçekten kendi hâinden haberdar olması durumunda dünyanın renk renk metalarına meyl eylemeyeceğini anlattığı beyitler mesnevide nasihatvari bir üslupla okuyucuya sunulur.

Mesnevi'nin geri kalan kısmında, şeytana uymayıp insanın kendini beğenmemesi gerektiği üzerinde duran şair Allah'a sürekli tevbe etmenin gerekliliği üzerinde ayrıca bir bahis açar. Bütün bu nasihatlerden sonra da konuyu tekrar aşka getirir ve Allah'ın bütün renklerine âşık olduğunu tekrar eder ve bu bağlamda *Leyli ve Mecnûn* kıssasından örnekler verir. Mesnevinin artık nihayete ermeye başladığı 341. beytinde ise şair,

*Ṭāle eşvākī ve kad ṭāle'l-keḷām
Rabbenā yessir lenā külle'l-merām*

[İhtiyakım arttıkça sözü de uzattım. Allah'ım, bütün isteklerimizi(n gerçekleşmesini) bize kolaylaştır.]

şeklinde dua eder ve bu beyitle dua eserin dua bölümü başlar. Şair burada Allah'tan affını isteyip, Hz. Peygamberden şefaât dilemekle birlikte yine Allah'tan kendi adına türlü dileklerde bulunmaktadır. Mesnevinin yukarıdaki beytinden anlaşıldığı kadarıyla Muhibbî'nin, Farsçanın yanında Arapça da bildiği ortaya çıkar ki bu da şairin edebî şahsiyeti açısından önem taşır. Dua bölümünde ayrıca şairin vefat etmiş olan mürşidinin adını da şu beyitlerden öğreniriz:

Ben muhibb-i ḥānedānım ki baña
Hazret-i Dâ'î olupdur reh-nümā
Raḥmet-i Ḥaqq ola rûḥ-ı pākine
Büy-ı 'aşkı neşr idüpdür ḥākine (b. 346-347)

Beyitlerden anlaşıldığı kadarıyla vefat etmiş olan Dâ'î adlı bir şeyh Muhibbî'nin mürşididir. Lâkin mezkur Dâ'î'nin kimliği hakkında bir tespitle bulunamadığımızı da belirtmeliyiz. Şair, bu beyitlerden sonra mesnevinin önce ismini sonraysa yazılış sebebini açıklar.

Bir niçe günde bu nazm-ı dil-ḥazîn
Cem' idüp didim *Lisânü'l-Âşıkîn* (b. 352)

Muhibbî, Şemseddin adlı bir zâtı rüyada görmüş ve onun feyziyle eserini kaleme almıştır:

Âfitâb-ı maşrık-ı 'irfân u dîn
Şâh-ı 'âlem pîr-i ma'nî Şems-i dîn

Keşf idüp baña cemâlin ḥvâbda
Âyine-i Ḥaqqı gördüm tâbda

Feyzi anî baña te'sîr eyledi
Naşş-ı dil-keş dilde taşvîr eyledi (b. 354-356)

Şemseddin adlı bu zâtın kimliği hakkında mesnevîde daha fazla bilgi bulunmasa da şairin Hz. Mevlânâ muhabbetinden ötürü mezkur ismin Mevlânâ'nın sırdaşı Şems-i Tebrizî (ö. 645/1247?) olması güçlü bir ihtimaldir.

Lisânü'l-Âşıkîn Tercümesi'nin son beyti ise Salâhî'ye ait olup eserin kaleme alınış tarihini vermektedir:

Terceme kıldı *Şalâhî* bu maḳâl
Buldı biñ yüz yetmiş altıda kemâl (b. 362)

H. 1176/M. 1762-63 yılında tercüme edilen eser, Salâhî'nin edebî şahsiyetine paralel olarak onun dinî-tasavvufî muhtevallı tercümelerinden birisidir.

SONUÇ

XVIII. yy.'ın velud şahsiyetlerinden Salâhî, başta edebiyat ve tasavvuf olmak üzere pek çok konuda telif ve tercüme eserleriyle hem yaşadığı çağda hem de günümüzde Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden birisi olmuştur. Bugüne kadar özellikle el-sine-i selâsede kaleme aldığı *Dîvân-ı Nu'ût'u* ve *Risâle-i Regâibîyye*'si ile bilinen şair, yukarıda zikredildiği üzere pek çok eserin müellif ve mütercimi konumundadır. Bu makalede ise Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin bugüne kadar bilinmeyen bir tercüme eseri gün yüzüne çıkarılmış olup onun edebî şahsiyetine bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Müstensih tarafından yanlışlıkla Muhibbî mahlası ile şiirler kaleme alan Kanuni Sultan Süleyman'a atfedilen *Lisânü'l-Âşıkîn* adlı bir eseri tercüme eden Salâhî, edebî şahsiyeti çerçevesinde dinî tasavvufî bir eseri Türkçeye tercüme etmiştir. Muhibbî adlı bir şaire ait olan ve Farsça olarak kaleme alınmış *Lisânü'l-Âşıkîn*'in bir

nüshasına da ulaşılmasıyla iki eser kısmen de olsa karşılaştırılarak Salâhî'nin tercümesindeki kimi eksikliklerin sebebi anlaşılmıştır.

Salâhî'nin *Lisânü'l-Âşikîn Tercümesi* incelendiğinde kuru bir öğüt üslubu, mesnevide konu bütünlüğünün bulunmaması, bölümler veyahut konular arası geçişlerde aksama vb. gibi bazı durumların olduğu görülmektedir. Farsça *Lisânü'l-Âşikîn*'in elimizdeki nüshasının eksik oluşu, iki eserin de hacminin geniş olmasıyla mukayeseli bir çalışmanın makale boyutunu aşması sebebiyle yapılan kısmî karşılaştırmada Salâhî'nin bir eserin tam tercümesini değil, özellikle nasihatvari bir üslupla kendince seçtiği beyitleri Türkçe'ye aktardığı, hatta çeviride asıl eserdeki beyit sıralamasını da esas almadığı görülmüştür. Haliyle bu durum da *Lisânü'l-Âşikîn Tercümesi*'ndeki konu bütünlüğünün neden olmadığını açıklamaktadır.

Sonuç olarak Salâhâddîn-i Uşşâkî'nin diğer eserleri de incelendiğinde onun tasavvufî kimliğinin de ön planda olduğu düşünülürse tercüme ettiği esere bakışının edebiyatın kendi dinamikleri açısından çok dinî ve ahlakî planda yarar bağlamında olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum *Lisânü'l-Âşikîn Tercümesi*'ne de yansımış ve mütercim kendi beğenisine tabi olan beyitler dâhilinde okuyucuya tasavvufî ve dinî öğütlerle ulaşmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

AÇAR, Bedriye Gülay (2012). *Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Türkçe Divanı ve İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AKKUŞ, Mehmet (1998). *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri*, Ankara: MEB Yay.

APAK, Fadime Tiptaş (2020). “*Muhibbî Celal*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi-celal> [12.07.2020, çevrimiçi].

CEYHAN, Semih (2009). “Salâhî Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, ss. 17-19.

FLÜGEL, Gustav (1865), *Arabischen Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek Zu Wien*. Wien: Druck und Verlag Der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

Hüseyin Vassaf (2006). *Sefîne-i Evliyâ*, C. IV (Haz. M. Akkuş, A. Yılmaz) İstanbul: Kitabevi Yay.

İÇLİ, Ahmet (2020a). “*Muhibbî*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi-mdbir> [12.07.2020, çevrimiçi].

İÇLİ, Ahmet (2020b). “*Muhibbî*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi-imamzade> [12.07.2020, çevrimiçi].

Kâsımî. *Bahru'l-Ma'ârif*. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Yazma Eser Koleksiyonu. ASL Mec 625.

KESİK, Beyhan (2015). “*Muhibbî'nin Bahr-ı Tavîli*”, *Journal of Turkish Language and Literature*. C.1 (1): ss. 55-60.

Mecmua, İstanbul Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 0738

Mecmua, Milli Kütüphane (Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi) 30 Gedik 17751.

ÖRDEK, Şerife (2020). “*Muhibbî Mehmed Efendi b. Ahmed Niğdevî*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi-mehmed-efendi-ahmed-nigdevi> [12.07.2020, çevrimiçi].

PEHLİVAN, Gürol (2020). “*Salâhî, Abdullah Salahâddîn*”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/salahi-abdullah-salahaddin> [12.07.2020, çevrimiçi].

SARAÇ, Yekta (2004), “*Salâhaddîn-i Uşşakî'nin Belâgata ile İlgili Eserleri ve Bu Eserlerdeki Edebî Terimler*”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 31, ss. 281-318.

TEKNE, Muharrem (2017). *15. yy.'da Yazılmış Bir Şiir Mecmuası Gramer-Metin-Dizin*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YAZAR, Sadık (2011). *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YİĞİZ, Uğur (2017). *Muhibbî'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Tuhfetu'l-Ahyâr'ın Transkripsiyonlu Metni (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

METİN

1.³

*Terceme-i Hâzret-i Şalâhaddîn Berây-ı Risâle-i Manzûme-i Hâzret-i Sultân Süleymân
‘Aleyhi ve’l Ğufrân ki ũ rā Lisânü’l-‘Âşıkîn Nâm Nihâde Bûdem*

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + –

1. Dil seniñ tevḥîd vafında çü lâl
Oldı anıñçün saña irmez mişâl
2. Sen muḥîṭsin iki ‘âlem şebnemiñ
İki ‘âlem maḥv olursa yok ğamuñ
3. ‘Aql-ı küll ḥayretle nādānıñ seniñ
İki ‘âlem behre-i ḥvānıñ seniñ
- 90^b 4. Şan‘atıñ ‘âlemde kim gördi hemân
Kaldı ol ḥayretle engüşt ber-dehân
5. Yüz dutar dergāhıña her var olan
Mey-perest ü zâhid ü hüş-yâr olan
6. Yâ İlāhî vir baña şabr-ı cemîl
Nâr-ı hicrândan ḥalâş it çün Ḥalîl
7. Baḥr-ı eşke ğark olupdur çeşm-i cân
Bü’[l]-‘aceb ki işigiñdeyim hemân
8. Çûbı perverde iden bir âbdır
Nâr-ı ‘aşkıñla göñül pür-tâbdır
9. Câm-ı ‘aşkıñdan Hudâyâ ser-ḥoşam
Ğayret-i ser-ḥoşluğumdan ser-keşem
10. Baña ifrâṭ -ı cünûnda hüş vir
Kendi pendimçün baña bir güş vir
11. Nâm-ı pâkiñle dili gûyân kıl
Hestî-i mevhûmumu nālân kıl

³ *Mecmû‘a*, İstanbul Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 0738 90^a-99^a. **Yazmadaki başlık tarafımızdan korunmuş olsa da metnin Kanuni Sultan Süleyman’a ait olamayacağı ile ilgili değerlendirme için bkz. Lisânü’l-Âşıkîn Müellifi Muhibbî başlığı.**

12. Yüzümi dergāhıña urdum tamām
‘Özrümi diñle eyā şāh-ı enām
13. Dīdeden dökdüm olanca ābımı
Yanara[k] dilden düketdim tābımı
14. Teşneyem la‘l-i lebiñden āb vir
Aç u bī-ḥvābam baña bir ḥvāb vir
15. Virme ol ḥvābıña ol ğaflet ola
Ol ğıdāyı virme k’ol ‘illet ola
16. Kendime dīvāne-veş söyler isem
Bağma dilde özge ḥālet bulmuşam
17. Ben seniñ bendiñde bir dīvāneyem
Bāde-i vaşlıñla bir mestāneyem
18. Hāḡ tecellīsine mir’āt eyledi
Zātımız mir’āt-ı āyāt eyledi
19. Diñle benden rāz-ı pinhānım benim
K’oldur evvel hem-dem-i cānım benim
20. Söyleye tā ser-be-ser ḥāl-i dilim
Derd-i ‘aşḡdan buldı ya‘nī ḥāşılım
21. Dil ḥadīşini rivāyet eylesün
Dil lisānından ḥikāyet eylesün
22. Mürde-i ‘aşḡız ki şūrı ney durur
Ḥaşrimiz şāfī vü cām-ı mey durur
23. Yoḡ ola ol dil ki āteş-nāk degül
Ābını ḡaldır daḡı ḥāşāk degül
24. Sūzumuz pervāne sūzından beter
Bir dem anıñki bizim her dem biter
- 91^a 25. Bālini pervāne yaḡdı cem‘den
Ḥaṡṡ-ı āzād aldı dest-i şem‘den
26. Ḥāline pervāneniñ biz ḡandeyiz
Ol belādan ḡurtulur biz bendeyiz
27. Her kime zülfi anıñ sevdā olur
Lā-cerem ḡikmet ile tersā olur

28. ‘Aşk ol kimse ile hem-hânedir
Ki fenâda kendiden bîgânedir
29. Mâ-sivâdan olmasa sâde diliñ
Hâtem-i la‘line irişmez eliñ
30. ‘Aşk-ı cânândan o kes ki dem ura
‘Âleme ol püşt-pâ ura dura
31. Kârı ‘aşkıñ yakmak vü inlemedir
Tıfl-ı kâlbe derd ü ğam öğretmedir
32. ‘Aşk-ı cânân terk ü nâm u nengdir
Nefs-ile her dem fenâda cengdir
33. Ol kesîñ ki varlığından nâmı var
Bir sâ‘at olursa da ârâmı var
34. Geç enâniyyetden ey dil zînhâr
Kışsa-i İblîsi tekrâr eyle var
35. Gerçi Manşûr urdı dem Hâkda bî-bâk
Nâr-ı ‘aşk itmişdi anı tâb-nâk
36. Pes odur şem‘iñ zebânı da hemân
Andan olmaz kimse aña hem-zebân
37. Tâ zebândan şem‘-i mûnis olmadı
Maḥrem-i rindân-ı meclis olmadı
38. Bir neyistâna düşüp nâr-ı ‘ucâb
Oldı ol sûzişle ney pür pîç ü tâb
39. Âteş-i sûzâna didi ney ḥazîn
Ben saña n’itdüm beni yaqdın hemîn
40. Didi âteş ben neyem hîç dime sen
Varlık bendinde kalmışsın neden
41. Kârı ‘aşkıñ oldı tecrîd-i nuḳûd
Levh-i dilde olmaya hîç naḳş-ı bûd
42. ‘Aşk toḥm-ı mihr-i yâri ekmedir
Mâ-sivâdan çeşm-i ‘âşık egmedir
43. Kendiñi kendiñden eyle var ḥalâş
Bulasın ‘ummân-ı dilde dürr-i ḥâş

44. Derd ü ğamdan özge yok bu rāhda
Kār-ı ‘aşıq ğuşsa ile āhda
45. Ādem içün düzdi üstād-ı kıdem
Nev-‘arūs-ı ‘aşka meşşāta-i ğam
- 91^b 46. ‘Aşkı şordum didi bir şūfī-veşi
Dilde yakmaqdır dem-ā-dem āteşi
47. Tūr-ı dilde āteşi berķ itmedir
Mūsī-i cānı aña öğretmedir
48. ‘Aşk-ıla sūzān olupdur cān u dil
‘Aql ise söyler hadīs-i āb u gil
49. Cünd-bār-ı ‘aşk-ıla sergeşteyem
Ābda ol ben ise āteşteyem
50. ‘Aşk urur āteş dile ‘aql āb-ı serd
‘Aql aña dermān arar ‘aşk ise derd
51. Kavl-i ‘Aṭṭār idüp bu demde yād
Rūh-ı pākin Hakk ide her demde şād
52. *Her ki rā derdīst dermāneş mebād*
V’ān ki derman cūyed u cāneş mebād⁴
53. Kim ki içdi ‘aşkdan bir iki cām
Hayrete düşdi vü kim oldu tamām
54. Mestligin soñu olur elbet humār
Mestī-i ‘aşk ise dā’im ber-karār
55. ‘Aqlñ idrākidir evrāk u kitāb
Anları ‘aşk eylemez zevke hisāb
56. Görmedür bilmekden a‘lā ey püser
Līk ol görmek degül bā-çeşm-i ser
57. Kişiye ol dem dinilür dīde-ver
Ki başiret ğālib ola ber-başar
58. Anı kim bilir kitābdan ‘ālimān
Oğumadan ezber ider ‘aşıķān

⁴ Her kimin derdi varsa dermanı olmasın. O ki derman arar, onun da canı olmasın.

59. Her kimiñ ki kaydı kıl u kâl ola
Beñzer ol murğa ki ol bî-bâl ola
60. Hâlden bir şemmedir çün kıl u kâl
Geç ‘ilimden bulagör a‘mâl u hâl
61. Mûsîye çoban için Hâk ne didi
Meşnevîde şerhi bu gûne didi
62. *Mâ birûn rā ne’ngerîm u kâl rā*
Mâ derun rā be’ngerîm u hâl rā⁵
63. Ol zamân âsüdesin sen ey püser
Senligiñden k’anda sen kaṭ ‘-ı naṣar
64. Kim gele meydân-ı ‘aşk içre süvâr
Gûy-ı serle oynaya Manşûr-vâr
65. Çün bu ‘azme geldiñ oyna baş sen
Oynamazsañ itme sırrı fâş sen
66. ... Manşûr neden söyler dili⁶
Kendisi didi elest ü hem belî
- 92^a 67. Gösterem anı ki da‘vâ eyledim
Şürete izhâr-ı ma‘nâ eyledim
68. Sûy-ı halka olsa ger rûy-ı diliñ
Rûy-ı zerd nefîri olmaz hâşılıñ
69. Kim Hudâdan gayrıya muhtâc ola
Tîr-i her nādâna ol âmâc ola
70. Dime gayrım yok mizâcda gözüñ aç
Kendiñe muhtacsın oldur ihtiyâc
71. Çün yoluñda var seniñ yüz dürlü derd
İste bu yoldan yûri Hâkdan meded
72. Mısr-ı dil seyrin yûri eyle taleb
Niçe bir ‘azmiñ ola Şâm u Haleb
73. Eyler-iseñ ger vücûduñ içre seyr
Senden özge bulmayasın anda gayr

⁵ Biz (insanın) dışına ve sözüne bakmayalım (ona itibar etmeyelim), biz (insanın) içine ve haline bakalım.

⁶ ...: Yazmada boş olarak bırakılmıştır.

74. Varlığın rāhında sen kim olasın
Rāh-ı tevḥīd içre merdüm olasın
75. Maḥz-ı yoklukdur seniñ bu varlığın
Söyleseñ kimsiñ nedir bu varlığın
76. Her kimiñ ki varlığı mevcūddur
Bāb-ı Ḥaḫdan ol kişi merdūddur
77. Tā-be-key hırşın ola tarla vü bağ
Fikr-i Ḥaḫdan olasın ḥālī dimāğ
78. Tarladan maḥşūl ola bağdur üzüm
İki gezdir pes yeriñ iki gözüm
79. Hoş dimiş ğavvās-ı deryā-yı yaḫın
Ol ferīd-i dehr ‘Aṭṭār-ı güzīn
80. *Ey serā bāg-ı to zindān-ı to*
Hānmān-ı to pālā-yı cān-ı to⁷
81. Ḥubb-ı ferzend ü zenin dilden gider
Ḥubb-ı ḫavmiñden de kıl ḫat‘-ı naẓar
82. Bil saña düşmen zen ü ferzendiñi
Ḫat‘ idegör var yürü peyvendiñi
83. Maẓhar-ı küllsün bu cūzi verme dil
Ol berin bārın ḫoma bunda çekil
84. Āşiyān-ı lā-mekāndır menziliñ
Kendi ḫadriñ bil vaẓī‘ itme diliñ
85. Bunda düşdüñ pes mekānuñ oldu dūr
Yāri ğā’ib itdiñ istersiñ ḫuẓūr
86. Kimine Maṣṣūr gibi merd kār ola
Sırra irüp dārda ser dār ola
87. Her ne deñlü bülbul eylerse fiğān
Söylemez ğonçe olup beste-dehān
- 92^b 88. Nağmelerle bülbul itdikçe nevā
Gül açar evrāk-ı eşvākın aña
89. Derd-i dilden kūha ne söyler isem
‘Aks ider baña şadā-yı pīş ü kem

⁷ Ey saray ve bahçesi zindanı olan (kişi)! Senin evin barkın başının belasıdır.

90. Her ne dirsem benden anı diñlerem
İ'timâdı ğayra niçün eylerem
91. Mâni' olmuşdur yaqîn-i bî-gümân
Yohsa birdir katre vü deryâ hemân
92. Nûr-ı vaħdetden kim oldu dîde-ver
Keşrete vaħdet ile eyler nazâr
93. Gel bir âyîneye baķ sen bâ-şu'ûr
Şûretinden ğayrı var mı anda gör
94. Kim göre âyîne içre şûretin
Görmez ol âyîneniñ hiç şûretin
95. Halka-i zülfi bütânıñ bize şan
Zâhidânıñ halka-i zikri hemân
96. Gümreh idüm Hâķda şimdi râhiyem
Bu vücûd-ı müste'âr âġâhiyem
97. Geh olurdum h'vân-ı vaşla mîhmân
Geh kapardum nefsi segden üstüh'vân
98. Geh anıñla ġâh kendimle hemân
Ġonçe-i beste vü yek-pâre dehân
99. Geh dilim süsen gibi on eylerim
İbtidâdan intihâyı söylerim
100. Tâ ki bî-rengîye atdı reng-i 'aşķ
Oldı pes mîzân-ı cânım seng-i 'aşķ
101. Tu'mem ol kerkes gibi murdâr idi
Bende idim hıdmetim nâ-çâr idi
102. Dü cihândan şimdilik âzâdeyim
Üç talâk virdim 'acûze sâdeyim
103. Kalmadı başımda hiç sevdâ-yı ġayr
Saña yüz dutdum nedür mescid ne deyr
104. Gerçi zâhir sâye 'ayn-ı nûr degül
Hoş-dilüm ki nûrdan da dūr degül
105. Şemsden var zerreye kısmetde nûr
Ger yaqîn olsun gerekse ola dūr

106. Saña yüz dutdı *Muhibbî* ey Ğanî
Varlığından cümle âzād it anı
107. *Ente şemsü'l-Hakki fî külli'z-zuhûr*⁸
Şems için hâcet degül işbât-ı nûr
108. 'Aşk hayret artırır pes her nefes
Nitekim Mûsāya hengām-ı feres
- 93^a 109. Baħr-i vaħdet her o dem ki ide mevc
'Āşıkānı ğark ider ol fevc fevc
110. Ol deñiz üstüne kimse gelmedi
Ğark olanıñ ayağı yaş olmadı
111. 'Aşk bağlar kapuyı ey merd-i Hāk
Hākā-i cünbān ola tā bābında hāk
112. 'Āşıkān pes hākāsıdur bu derin
Ki şadāsından açılır sırr u dīn
113. Hākā-i dergāha bir baş ur hemān
Tā ki ta'lik ide saña hācıyān
114. 'Aşk ider hikmetle her yerden zuhûr
Murğ u māhī olmaz andan zerre dūr
115. Baş urursun her zamān bir külbeden
İşigiñ tā ki olur bir gül-beden
116. Gerçi her bir derd 'aşkdandır velī
'Aşkdır derdin řabīb-i hoş-dili
117. Gerçi āteşdir yaķan şem'ī müdām
Līk āteşden olur kārı tamām
118. Derd-mend ol tā ki dermān bulasın
Mürdesi ol tā ki şad cān bulasın
119. Kutlu ol dil k'ola dā'im mübtelā
Bī-belā-yı 'aşk olmaķdır belā
120. Ola Yūnus-veş maķāmıñ bařn-ı hūt
Şayķal-ı dil ola zıkr-i lā-yemūt

⁸ Sen, her görünende ortaya çıkan Hak güneşisin.

121. Tîğ-i lâ-yı nefyi elde dutmadın
Vakt-i rezminde ola tâ ki mu'în
122. Ur anıñla gerden-i ağıyarı sen
Kendiñe sehl it reh-i düşvârı sen
123. Ya'nî Hâkdan ğayrı bir mevcûd yok
Varlığın vârı odur mehcûd yok
124. Hâk vücûdı mağz olursañ çü post
Selb edince postu kalır mağz dost
125. Diñle *Mevlânâ* ne dir bu ma'nide
Saña takrîr ideyin ben ânide
126. *Cümle ma'sukest vü 'âşık perdei*
*Zinde ma'sukest vü 'âşık mürdei*⁹
127. Olsa göz âyine-i şûret-nümâ
Levh-i dilden aña mir'ât-ı Hudâ
128. Dide dilden kesb-i nûr-ı dil ider
Dil kemâli dideden hâsıl ider
- 93^b 129. Nûr-ı 'irfânla dili pür-nûr kıl
Cismi var Eyyûb-veş rencûr kıl
130. Cebra'îliñ var niçe bâl ü peri
Murğ-ı dil yanında tıfl-ı aşğarı
131. Sen çalış senden o dil hoş-dil ola
İstegiñ dilden kamu hâsıl ola
132. Olmasa şeh fâ'ide virmez çeri
Dil şehiniñ cân-ıla ol çakeri
133. Ma'siyetden baħr-i ğamda olma güm
Pes oku *in yentehu yuğfer lehum*¹⁰
134. Baħr-i ğafletde kim oldı ise güm
Oldı maħrûm-ı *sekahum rabbihum*¹¹

⁹ Cümle yaratılmışlar ma'sûktur (Allah'tan bir görüntüdür) ve âşık bir perdedir, Ma'sûk canlıdır, âşık ise bir ölüdür.

¹⁰ Ey Muhammed! İnkâr edenlere söyle: Eğer (iman edip, düşmanlık ve savaştan) *vazgeçerlerse*, *geçmiş günahları bağışlanır*. Eğer (düşmanlık ve savaşa) dönerlerse, öncekilere uygulanan ilâhî kanun devam etmiş olacaktır. Kur'an-ı Kerim, Enfâl 8/38.

135. Mîl-i ğaflet çeşmiñe çekme yeter
Tâ çekeler kuhl-i *mā-zāğ'a'l-başar*¹²
136. Nākesāna derd olursa ‘ayb u ‘ār
‘Āşıkāna derd olur ‘ālemde kār
137. Kendimi bunda melāmet eylerem
Tā bu ‘ālemde iḳāmet eylerem
138. Ey *Muḥibbī* sen melāmet içre ol
Çünkü *nī‘mel-‘abd* buyurdu Resūl
139. Dil-şikeste ol olam dirseñ dürüst
Yol yakīn oldu sen ol çālāk-cüst
140. Şīşe yüz kerre şikest olsa eger
Kūrede olur dürüst ey mu‘teber
141. Dü cihānı Ḥaḳ bize ḥalḳ eyledi
Bizi kendisi için farḳ eyledi
142. Maḳdemiñ olur ise sūy-ı ‘adem
Bilesin nedir ḥudūs ile ḳidem
143. Erre ile biḳseler ser-tā-ḳadem
Dönme kārīndan ḳavī ol dem-be-dem
144. ‘Ādet-i ‘aşḳ ola pes kārīñ müdām
Fāriğ-i nāmus-ı ḥās u neng ü nām
145. Bir nefes ğaflet ile itse güzār
Anı cebr itmek ne mümkün ey nigār
146. Tā ebed Ruḥu’l-ḳudūs ‘aşḳ oldu pes
Rūhsuz mümkün mü olmak bir nefes
147. ‘Aşḳ oldu āfitāb-ı dü-cihān
‘Āşıkān ser-geştesidir zerre şan
148. Bī-bedel bir āfitābdır ‘aşḳ şan
Raḳşa geldiñ zerre-veş andan hemān
149. Zerre nedir bil ki kūh eyler semā‘
Çün tecellīden bula ol intifā‘

¹¹ Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara *tertemiz bir içecek içirecektir*. Kur’an-ı Kerim, İnsân 76/21.

¹² Göz (*gördüğünden*) şaşmadı ve (onu) aşmadı). Kur’an-ı Kerim, Necm 53/17.

- 94^a 150. Hoş didi feyyâz-ı feyz-i ma'nevî
Mazhar-ı 'aşk-ı İlâhî Mevlevî
151. *Cism-i hâk ez 'aşk ber-eflâk şod*
*Kûh der-rağş âmed u çâlâk şod*¹³
152. Yanmayınca âteş-i 'aşka çü 'üd
Ehl-i dil senden firâr eyler çü dūd
153. Hırmı-i hestîyi yaqarsan tamām
Şâh-ı âmînden virile bār-ı kām
154. Hırka vü tesbîh kaydıdır seniñ
Turre vü destâr şeydiñdir seniñ
155. Ol saña senden yakındır ey püser
Yok senüñçün n'eyleyem nūr-ı başar
156. *Naḥnu aḳreb*¹⁴ didi hem *lā yūbşirün*¹⁵
Kim göre anı ki yokdur mişli çün
157. Kande baksañ andadır vech-i Hudā
Saña yüz göstermedi mi *innemā*
158. Çeşm-i herkes lâyıḳ-ı ol nūr degül
Her kişi Mūsā vü her kûh Tūr degül
159. Mūsî-yi 'İmrân idi çün âfitāb
*Len terānî*¹⁶ geldi aña pes ḥiṭāb
160. *Len terānî* didi Mūsāya Hudā
Muştafāya virdi teşrif-i liḳā
161. Cebra'îl ol müşfik-i pür-nūr u fer
Virdi faḫr-i 'āleme Ḥaḳdan ḥaber

¹³ Toprak aşk sebebiyle göklere savruldu, dağ(lar aşk sebebiyle) raksa başladı ve hızla hareket etti.

¹⁴ Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü *biz*, ona şah damarından *daha yakınız*. Kur'an-ı Kerim, Kâf 50/16.

¹⁵ Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık *görmezler*. Kur'an-ı Kerim, Yâsîn 36/9.

¹⁶ Mūsâ, belirlediğimiz yere (Tūr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi. Allah da "Beni (dünyada) *katiyen göremezsın*. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin." dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mūsâ da baygın düştü. Ayılınca, "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim" dedi. Kur'an-ı Kerim, A'râf 7/143.

162. Dir selām etdi saña ol Kirdigār
K'ey ḥabībim ḥāṭırın hoş eyle var
163. Tā seniñle ümmetiñ hep fazlıma
İrmeyince ırmeye kes vaşlıma
164. Didi *küntüm hayra ümmet*¹⁷ pes Hudā
Tā liḳāsını bize ide 'iṭā
165. Çün *Muḥibbī* 'āşık-ı dīdārdır
İki 'ālem çeşmine pes ḥārdır
166. Ḥāke çün üftādelik oldı şî'ār
Sen de ḥākisiñ tevāzu' eyle var
167. Ḥāk olmuşdur 'anāşırda şerīf
Kim vefāda olımaz aña ḥarīf
168. Diyeyim saña vefā dutmak nedir
Herkesin ayağına yüz sürmedir
169. İstegiñ neyse dile Vehhābdan
Hîç tevekkül den yüzüñ döndürme sen
- 94^b 170. Cür'et ü iḳdāma eylerseñ heves
Bî-tevekkül bulamazsıñ dest-res
171. Pes tevekküldür kişiye reh-nümā
Himmetiñ 'ālī idegör ey fenā
172. Verdi 'ārifler tevekkül içre cān
Sen tevekkül dedigiñ bir āb u nān
173. Senden esbāb-ı cihān olursa güm
Didi *lā te'sev 'alā mā fātekum*¹⁸
174. Kır ta'alluḳ bendini sen vāşıl ol
Ḳayd-ı cismi geç hemān cān u dil ol
175. Kim 'alāyıkdan mücerred pākdir
Anıñ 'İsī-veş yeri eflākdir

¹⁷ Siz, insanlar için çıkarılmış *en hayırlı ümmetsiniz*. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân 3/110.

¹⁸ *Elinizden çıkana üzülmeysiniz* ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarımayasınız diye (böyle yaptık.) Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez. Kur'an-ı Kerim, Hadid 57/23.

176. Fakrî bil bir pâdişâh-ı lâ-yezâl
Fakrî bil sen mâye-i her vecd ü hâl
177. Baş ayak ‘uryânlığın fakr ahlama
Hem ‘abâ ‘unvânlığın fakr ahlama
178. Vâdîsi çokdur katı fakrın nihân
Şanma ki bunlar ola fakrî hemân
179. Fakrî mağz ahl ki ol bî-postdur
Fakrî sūz bilme ki Allāh dostdur
180. Fakrî şanma çeşm-i serle bakmadır
Varlığın rahtın ser-â-ser yakmadır
181. Ehl-i dil ile otur cān olasın
Ġayr-ıla ūlfetde noķşān olasın
182. Ġūnki gūn doĠdı gerekmez hīĠ Ġerāk
Bir ĠerāĠ ol nūrdan var durma yak
183. Zūlmet-i varlıķdır ‘ālemde hīcāb
Yohsa vardır ūbhe nūr-ı āfitāb
184. ‘Aşķ odur ki zevķ-i cānāne sūre
Ġāfile-i ūevķi Ken‘āne sūre
185. Kār-ı fertedde başırān¹⁹ ‘aşķ ider
Dīde-i Ya‘ķūb[ı] rūşen ‘aşķ ider
186. Kendūyi Ġūn ķaldı gūrmekden gūzi
Yūsufuñ biñ gūzle gūrūndi yūzi
187. Ben ki oldum ‘āşık-ı hūsn-i cemāl
Aldadır mı hīĠ beni hū‘āb u hayāl
188. Kār-ı bīdārı iderem hū‘āb nedir
Gūrūrem çeşmimde bu hūn-āb nedir
189. Bilmezem ben hālveti olmak neden
Kendisin zindānda bulmak neden
190. ‘Aşķ oldu ķať-ı her ūmmīd ū bīm
Naħl-i hestīyi ide berden dū-nīm

¹⁹ Mūjdeci gelip gūmleĠi Yakub’un yūzūne koyunca gūzleri aĠılvirdi. Yakub, “Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceĠiniz ūeyleri bilirim demedim mi?” dedi. Kur‘an-ı Kerim, Yūsuf 12/96.

- 95^a 191. Hışk u terde nār-ı ‘aşk itdi zuhūr
Gāhī Mūsā ki şecerden virdi nūr
192. Nār-ı Eymen kapdı Mūsānıñ diliñ
Āteş-i Mūsīye virdi hāşılñ
193. Rūy-ı Hakkı görmek istedi ‘ayān
*Rabbī ernī*²⁰ oldı cārī bir zebān
194. Dedi zerre çün güneşde oldı güm
*Unzurünā naḳtebis min nūrikum*²¹
195. *Rabbī ernī* ile sen kıldıñ hıṭāb
Len terānī ile sen verdiñ cevāb
196. Zāhir oldıñ kendi hüsünüñle hemān
Nām-ı Mūsā oldı ortada ‘ayān
197. Kim ola hayretle ğarḳ-ı baḫr-i rūḫ
Korkudur mı hıç anı tūfān-ı Nūḫ
198. Bu olur tūfān ki çeşmim dem-be-dem
Niçe deryā eyledi bā-seyl-i ğam
199. Olma sen āsūde-dil şūrīde ol
Ḳulzüm olur mı nūh āsāyişle yol
200. ‘Aşk bir ğavvās-ı baḫr-i rūḫdur
Ki düri geh Yūnus u geh Nūḫdur
201. Dil zemīninden çıkınca baḫr-i ḫūn
Didi *yā arz ble*²² ‘aşḳ-ı maşūn
202. Şayḳal ur mir’āt-ı ḳalbi pāk ḳıl
İstedigīñ anda var idrāk ḳıl

²⁰ Mūsā, belirlediğimiz yere (Tūr’a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “*Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım*” dedi. Allah da “Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mūsā da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah’ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi. Kur’an-ı Kerim, A’râf 7/143.

²¹ Münafık erkeklerle münafık kadınların, iman edenlere, “*Bize bakın ki sizin ışığınızdan biz de aydınlanalım*” diyecekleri gün kendilerine, “Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın” denilecektir. Derken aralarına kapısı olan bir sur çekilir. Bunun iç tarafında rahmet, onlar (münafıklar) tarafındaki dış cihetinde ise azap vardır. Kur’an-ı Kerim, Hadid 57/13.

²² “*Ey yeryüzü! Yut suyunu. Ey gök! Tut suyunu*” denildi. Su çekildi, iş bitirildi. Gemi de Cüdi’ye oturdu ve “Zalimler topluluğu, Allah’ın rahmetinden uzak olsun!” denildi. Kur’an-ı Kerim Hud 11/44.

203. Sendedir çün maṭlabıñ ey gül-beden
Anı bulursun eger ġālib iseñ
204. Rāh-ı Hāḡda saña sensin rehberiñ
Maḡv iderseñ küllī senlik defteriñ
205. Şayḡal urursañ eger āyīneye
Mürşidin feyzi düşer āyīneye
206. Zīrā mürşidsiz saña tedbīr yok
Ḳalbe andan özge bir iksīr yok
207. Var diliñ ḡālī velī aġyār kıl
Ba‘d-ez-īn ‘azmiñ reh-i dildār kıl
208. Destini ol dāmen-i dildāra ur
Āteşini ḡurmen-i aġyāra ur
209. Naḡd-i dil çün ‘aşḡdan bī-ġış ola
Sikke dutar mı çūbı āteş ola
210. Bād-ı ġayret saçsa ger ḡākisteriñ
Mehd-i ‘ıyş-ı vaşl olur pes pisteriñ
211. Sen maḡabbet içre yek-rū ol çü māh
İki ol[m]aḡdan ṭomar oldu siyāh
- 95^b 212. ‘Aks-i mir’āt-ı Ḥudā rūyuñ seniñ
Ḳande görseñ rūy-ı ḡoş-būyuñ seniñ
213. Dil-i süveydāsında sevdā-yı Ḥudā
Bil süveydā-yı diliñdedür ziyā
214. ‘Aşḡ oldu levḡ-i maḡfūz-ı Ḥudā
Āşinā-yı levḡ-i maḡfūz ol fenā
215. Kendi nefsiñ görmeseñ āyīnede
Kendiñe ‘āşık olur muyduñ dede
216. N’oldı ḡüsn-i āyīne-yi pīr-i ferīd
Çihre maḡşūduñ durur anda mürīd
217. Kenz-i maḡfī senden oldu āşikār
Senden oldu bāde-i vaḡdet-ġüvār
218. Niçe bir kendiñ ḡılarıñ ecnebī
‘Aḡl-ı dūr-endīşi maḡv it ey Ġanī

219. Ol ki başı üzre urdı t̃ac-ı zer
Kendi h̃āk altına oldu h̃āk-ser
220. ‘Āşık-ı ıayy-ı beyābān-ı mecāz
H̃acı vü kaṭ-ı reh-i Şām u H̃icāz
221. Her kişi maṣṣūduna bir yol dutar
Ol ziyān-ı ‘ömrüññ sūdın arar
222. Mürde olan hayy-ı cāvidān olur
Pes geçen tenden ser-ā-ser cān olur
223. ‘Āşıkāññ ‘aşkı bī-‘illet durur
Dīn-i kāfirlik de bir millet durur
224. Geh hadīş-i ‘aşk-ı t̃ulānī olur
Geh müdārā ile nādānī olur
225. Gāhī andan yüz kelām eyler zuhūr
Gāhī bir harf eylemez andan şudūr
226. Çīn-i ebrūyile geh efgendedir
Geh lebinde şad hezārān h̃andedir
227. Eylerem efsürdelikden haylī neng
Baḥr-i āteş içre oldum [bir] neheng
228. Toñdurup yaḳdı beni bu ‘aḳl-ı dūn
Şu‘lelensün yine pes nār-ı cūnūn
229. Pūte-i sūz u güdāz içre hemān
Ben fiḡān itdikçe ol dir baña yan
230. Taşra olsun yā bu h̃ücren metā‘
Baña taḳsīm ola bu beyt-i müşā‘
231. ‘Āşık-ı pinhān ü peydāsıñ çü sen
Nüktedān-ı ‘ilm-i esmāsıñ çü sen
232. Sāyeye pes zav’-i sānī dir ḥekīm
Geç ikilikden olasıñ müstaḳīm
- 96^a 233. Gevher-i yekdānesiñ ‘ālemde sen
Maḥrem-i rāz-ı ezelsiñ mü’temen
234. Pes mücevvver ‘aşḳdan dolsun meşām
Çün hevā-yı nefsdan olduñ zükām

235. ‘Aşk oldu terk-i her nāmūs u ‘ār
Başını ur taşlara sen āb-vār
236. Bāz-bānıñ tūt bu sırrı etme fāş
Bāz-bānıñ yak çü şem‘ ey dil-hırāş
237. Urma dem anda mecāl-i kavı yok
Yok çü şeytān hācet-i lā-havı yok
238. Pes kıtāl-i ‘aşkıdır dūr u dırāz
Çekme andan baş u baş oyna biraz
239. Bî-emān bu ‘aşk bir cellāddır
Küştegānıñ hūnı ile şāddır
240. Çü seniñle biledir ol çekme ğam
Halkı terk eyle nedür lā vü ne‘am
241. Çeşm-i ‘āmın olduĝuĝın gör ü geç
Didi pes *leyse ‘alā’l-‘amā ħarac*²³
242. Hāne-i dīnıñ çü Hākdan hālīdir
Sen muĝayyedsin o muṭlaḳ ‘ālīdir
243. Niçe bir seyriñ ola reh-i ḍalāl
Kendiñi kırtar nedir fikr-i muḥāl
244. İhtiyārı olsa halkıñ bā-ḥiṭāb
Doldururdu çeşmine çarḥıñ türāb
245. ‘Andelīb olsaydı şāḥib-ihtiyār
Gül içün çekmez idi şad cevri-i hār
246. Mürdeyi ĝassāl eger ḍarb eylese
Yā ki hāk u hūna kıysa n’eylese
247. Güft ü ĝūya kıdreti var mı çü Hayy
Yādıña gelsün *biyedih küllī şey*²⁴
248. ‘Āşıkānı mürdegāndır ey püser
Mürdelikdir viren ‘ālemden ħaber

²³ *Köre güçlük yoktur*, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir.) Kim Allah’a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratar. Kur’an-ı Kerim, Fetih 48/17.

²⁴ *Her şeyin hükümlanlığı elinde olan Allah’ın şanı yücedir!* Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz. Kur’an-ı Kerim, Yâsin 36/83.

249. Ölmesi ğāfillerin oldu vebāl
Ölmesi ‘āşıkların maḥz-ı viṣāl
250. Ehl-i dünyā şiddet-ile cān virir
Datlı cānı ‘āşıkān āsān virir
251. ‘Āşıkān çün cām-ı vaḥdet içdiler
Ölmeden evvel bu ilden geçdiler
252. Tā dilinde ḥvāhiş-i dünyā ola
Şad hicāb evvel reh-i ‘uḳbā ola
- 96^b 253. Oldu dünyā bāzī-i eṭfāl-i nefis
Oldu dünyā merkeb-i deccāl-i nefis
254. Oldu dünyā fi’l-meşel bir naḳş-ı āb
Oldu dünyā ḥāne-i bī-saḳf u bāb
255. Ehl-i ‘irfān ana virdiyse ṭalāk
Zirā oldur bir ḥayāl-i ṭumṭuraḳ
256. Beslediñ pes düşmeniñ kıldıñ vebāl
Var viṣāl dostunu bu cān-ile al

Hikāyet

257. İtmiş ol bir merd-i ‘Amrı cem‘-i māl
Vaḳt-i mevtinde k’ola māl vebāl
258. Şad hezār imiş ğanem ile ḥadem
Kimseye itmezmiş ‘ömründe kerem
259. Ḥānesinde var imiş envā‘-i ḳumaş
Ancaḳ arpa etmegi imiş ma‘āş
260. Yüz ḳaṭār yüklü devesi var imiş
Niçe anbar ni‘meti bisyār imiş
261. Yüz kişi bekler imiş her gūşesin
Almaya bir kimse tā bir ḥūşesin
262. Dünyede olmuş murād niçe bekām
Luṭf-ı bed-baḥtı ḳomuşlar aña nām
263. Ḥvāce-i ḥoş-vaḳt idi bir günde tā
Çağırup bir ḥādimi didi aña

264. Var getür esbâb-ile mâlım tamâm
Tâ görem her biri yirinde mi tām
265. Cem' idüp her neyse esbâb-ı ma'âş
Mâl u havvân u nuķûduyla kumaş
266. H̱vâce çün gördü metâ'ın oldu şād
Şanki kurtuldu ölümden ber-murād
267. Bir mehîb irgürdi ansızdan gözi
Kim göğüsler çāk iderdi her sözi
268. Didi ki kandan gelürsin ey fetā
Didi gönderdi beni Mevlā saña
269. H̱cātıñ didi nedir eyle 'ayān
Didi cānıñ almadır kaşdım hemān
270. Çün işitdi kışşayı ẖvâce hemān
'Aklı gitdi eyledi zār u fiğān
271. Didi mühlet ver görem her hālîmi
Tā ki muhtācına virem mâlımı
272. Didi aña ol melek ey rû-siyāh
Ne içün bu vakte dek kıldıñ nigāh
- 97^a 273. İtmedin çün ehl-i dil pendini gūş
Zehr-i mergi bî-ḥaber gel eyle nūş
274. Mālına âteşler urdular tamām
Mālı yandı ẖvâce kaldı kendi ḥām
275. Gördi mâlın yandığın ol çün sened
Cānı çıkdı ğam ile almadı pend
276. H̱âtırından çıkdı ğam ile Hudā
Rütbeden oldu bu ḥāliyle cüdā
277. H̱ubb-ı dünyā sürdi ĩmānıñ daḥı
Yağdı nār-ı necl-ile cānıñ daḥı
278. Mekk-i dünyādan o kim āzādedir
Zıkr ü fikr-i H̱aḳḳ ile cān-dādedir
279. Kişi ḥālinden ḥaber-dār olsa ger
Eylemez esbâb-ı dünyāya nazar

280. Eyle bu ‘ālemde zūlmetden güzār
Olasın *nūru’n-‘alā-nūr*²⁵ ey püser
281. Kūtlı ol ki varlığından kurtula
Varlığı almaya dilde bir pula
282. Dīde görür bu cihānı ser-be-ser
Zirā görmez kendözin ol yek-naẓar
283. Derd-i Hāḡdan özge baña derd degül
Zirā derdi olmayan kes merd degül
284. Dīn-i ‘aşḡa derd nemekdir ey ġulām
Bī-nemek lezzet bulur mı hīḡ ṭa‘ām
285. ‘Aşḡ gizlü sırları peydā ider
‘Āḡilānı mest idüp şeydā ider
286. Ol Yūsuf-veş k’oynı ‘aşḡ-ı pāk ola²⁶
Bend-i zindāndan aña ne bāk ola
287. Kim vücūdu kaydına dil bağlamaz
Pes bed ü nīk-i cihānı añlamaz
288. Tā ki sen manzūr-ı ḡalḡ-ı kā’ināt
Olasın Hāḡdan saña ermez necāt
289. Ger saña taḡsīn-i ḡalḡ olsa ḡasen
Saña yüz göstermez eṭrāf-ı vaṭan
290. Zemm-i ḡalḡdan ger olur iseñ melūl
Olur encāmıñ be-ġāyet nā-ḡabūl
291. Medḡ ü zemm-i ḡalḡa itme i‘timād
‘Ār u nāmūsdan berī ol bul murād
292. Ḥoş demişdir ol Ḥalīl-i büt-şiken
Ḥvāce-i ‘Aṭṭār-ı üstād-ı süḡen

²⁵ Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun temsili şudur: Duvarı bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fānūs içinde. Fānūs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. *Nur üstüne nur*. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir. Kur’an-ı Kerim, Nūr 24/35.

²⁶ Mısradaki vezin aksamaktadır.

293. *Medh ü zemet ger tevâfiüt mîkoned*
*Bütgerî bâşî ki û büt mîkoned*²⁷
- 97^b 294. Mezheb-i ‘aşk anda cüyân olmadır
 Âb u tâbı şanma cüyân olmadır
295. Kütlu ol cân ki hevâya gitmeye
 Zîkr-i Hâkda vaktini fevt itmeye
296. Tâ‘at-ı Yezdâna ‘ömrin şarf ide
 İsr-i pîrân üzre Mevlâya gide
297. Ey ma‘ârifden tehî bu lâf nedir
 Hîç demezsin ki reh-i inşâf nedir
298. ‘Ucb-ı şeyhi çün ola sende bedîd
 Bî-şek olduñ sen de şeytâna mürîd
299. Kendüye dâm ide bir şîşa gibi
 Dâm-ı şeytâna düşersin ey gani
300. Turrehât ile seni mağrûr ider
 Mekk ile bî-kadr ü hem bî-nûr ider
301. Hâk ider her demde gûşuñâ nidâ
 Olagör ‘âlemde râzî-i kazâ
302. Her kazâma kim ki râzî olmadı
 Kaldı lâda sırr-ı illâ duymadı
303. Pes belâya merd olan şâbir olur
 Hoşluğunda her kişi şâkir olur
304. Âdemî küfrân-ıla eyler haţâ
 Ben iderem her nefes ni‘met ‘atâ
305. Virsem aña her deminde bir murâd
 Bir belâ ger görse itmez anı yâd
306. Derdim ile kim ki olmaz baña kûl
 Ğayrı mı diler benim yerimde ol
307. Girmesün kâlbe hevâ-yı mâl u sîm
 Girse de *estağfurullâhu’l-‘azîm*

²⁷ Gerçi senin övgü ve yergin birbirinden farklıdır. Sen put yapan birisi ol ki onun işi daima put yapmaktır.

308. Āb-ı rahmet tevbedir bī-iştibāh
Tā yunar anıñ ile çirk-i günāh
309. Tevbe-kār olur çü tıfl-ı şīr-[h^vāh]²⁸
Tıfla yazar mı melek hīç bir günāh
310. ‘Aşk nedir kendiden olmak bī-ḥaber
Başı fark itmez kademden şadrı der
311. ‘Aşkla vādī-i ḥayretde gider
Zehri nūş eylerse şekker zann ider
312. Telḥ ü şīrīn tā ki kayd ola saña
Kām-ı evvelde durursun ey fenā
313. Kendime gāh aḡlaram geh gülerem
‘Ālem-i cennetde güft u gūlaram
314. İşime gelmez bu ‘aql bu heves
Kār-ı sâzım dem-be-dem ‘aşk oldu pes
- 98^a 315. Kānı bir ‘ārif ki ‘aşkıdır milleti
Olmaya keşret ḥicāb-ı vaḥdeti
316. Vāşıl olmaz buña her ‘ārif velī
Muşṭafā ile ‘Alīniñ bu yolu
317. Nefs-ile ceng eyle ḥalk-ile barış
Tā ki evvel ḥāle vara bu varış
318. Çün yine ol ‘aşk esīr-i reng ola
Kārı gāhī şulḥ u gāhī ceng ola
319. Gel sülūk-ı rāh-ı Ḥaḡda eyle seyr
Ḥulḡ ile şulḥ ile di *es-şulḥu-ḥayr*²⁹
320. ‘Āşıkam hem şulḥuña hem cengiñe
Vālihem ruḡsārīña hem rengiñe
321. Ey baña temkīn ü hem telvīn viren
Hem cünün u ‘aql u küfr ü dīn viren

²⁸ Metinde yanlış olarak: ḥ^vor.

²⁹ Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. *Uzlaşmak daha hayırlıdır*. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.) Kur ‘an-ı Kerim Nisâ 4/128)

322. Her kişi bir ârzûdan pür durur
Ki şadef hâlî gehî pür dür durur
323. Kim ki bî-sevdâ-yı ol dildârdır
Şan ğazâlândan tehî ber-‘ârdur
324. Baş urursa sende esrârîñ seniñ
Ġayrıya düşmez ebed kârîñ seniñ
325. Bundan artuğ dilde bir dâğıñ koma
‘Uğde-i müşkilde ayağıñ koma
326. Bir gün ol Mecnûn-ı fersûde liḥâf
Kûy-ı Leylîyi ider idi tavâf
327. Revzeninden Leylî pes çıkardı ser
Kıldı ol şûrîde-hâle bir nazâr
328. Gördi bir sūzen teninde berḳ urur
Gönlegiñde belki ilişmiş durur
329. Na‘ra urdu Leylî ey Mecnûn-ı zâr
Dir nedir bu [iş]³⁰ ki kıldıñ ihtiyâr
330. Didi ignedir elimde ey nigâr
Zîrâ ayağımda vardır niçe ḥâr
331. Ḥârîñı çıkarmasam ḥîç gidemem
Râh-ı ‘aşḳda zindeġânî idemem
332. Didi Leylâ bu sözüñ bâṭıl durur
Ḥâr olmak bunda kâr-ı dil durur
333. Her kimiñ ḳalbinde olsa ḥârḥâr
Ḥârı anıñ gül bitirir şanma ḥâr
334. ‘Aşḳ yokluḳ gösterir bir nûrdur
Hem-reh-i âsûdelikden dûrdur
335. Murğ-ı dil her gülşene oldu revân
Bulmadı ol kendiye bir hem-zebân
- 98^b 336. Ba‘d-ez-îñ meyhânedem dem uralım
Şafḥa-i zer üzre sikke uralım

³⁰ [iş]: Ateş Yazma.

337. Olmuşam mülk-i beḳāda pādişāh
N'eylesün dil Yūsufi zindān u çāh
338. Hāşm eger iḳdām ider ise baña
Hāḳ mükāfātın vire direm aña
339. Teng-dil kıldı beni ḥarf-i muḥāl
Dil ile ola meger ki şerḥ-i dāl
340. Niçe remzim var velī nā-güftedir
Niçe dürrüm var velī nā-süftedir
341. *Ṭāle eşvāḳī ve ḳad ṭāle'l-kelām*
*Rabbenā yessir lenā külle'l-merām*³¹
342. Ola yā Rabbī şefī'im Muştafā
Ola yolumda delīlim Murtażā
343. Hāşrımı yā sāḳī-i kevşer idüp
Eliniñ mihrin baña rehber idüp
344. Rūy-ı dilden bāz eyle bürdeyi
Zinde eyle feyziñ ile mürdeyi
345. Bundan a'lādır zihī ḳadriñ seniñ
Ḳābil-i noḳşān degül bedriñ seniñ
346. Ben muḥibb-i ḥānedānım ki baña
Hazret-i Dā'ī olupdur reh-nümā
347. Raḥmet-i Hāḳḳ ola rūḥ-ı pākine
Büy-ı 'aşḳı neşr idüpdür ḥākine
348. Cām-ı tevḥīdden bize ol sāḳīdir
Tā kıyāmet ma'nisi pes bāḳīdir
349. Ol idi sulṭān-ı efrād-ı ricāl
Aña bulunmazdı 'ālemde mişāl
350. Hāḳdan ḳaldırdı bu üftādeyi
Dökdi kām-ı cāmına ol bādeyi
351. Levḥ-i dilden pāk oldu hestligim
Feyz-i luṭfundan müdāmdır mestligim

³¹ İştıyakım arttıkça sözü de uzattım. Allah'ım, bütün isteklerimizi(n gerçekleşmesini) bize kolaylaştır.

352. Bir niçe günde bu nazm-ı dil-ḥazîn
Cem' idüp didim *Lisānū'l-ʿĀşīkīn*
353. Eyledi deryā-yı 'aşkım yine cūş
Kalmadı hîç serde sāmān-ile hūş
354. Āfitāb-ı maşrıḳ-ı 'irfān u dīn
Şāh-ı 'ālem pīr-i ma'nī Şems-i dīn
355. Keşf idüp baña cemālin ḥvābda
Āyine-i Ḥaḳḳı gördüm tābda
356. Feyzi anıñ baña te'şīr eyledi
Naḳş-ı dil-keş dilde taşvīr eyledi
- 99a 357. Ben kim olam ḳaṭreyem deryā odur
Ben kim olam pesteyem 'anḳā odur
358. Ben kim olam zerre sen şems-i münīr
*Ente Mevlānā elā ni'men-naşīr*³²
359. Ey *Muḥibbī* rāh-ı 'aşḳı pīşe ḳıl
Dü cihānı ser-be-ser endīşe ḳıl
360. Ḥırmen-i hestīye āteş urmuşuz
Mest olup bu külhān içre durmuşuz
361. Ḳıldı bu āteş sirāyet ḥākime
Āferīn bu ṭab'-ı āteş-nākime
362. Terceme ḳıldı *Şalāḥī* bu maḳāl
Buldı biñ yüz yetmiş altıda kemāl

³² Sen bizim Mevlāmızsın, yardım edenlerin en iyisi sensin.